

פגע ביה פגש אותו אליהו.

אמר ליה אליהו: עד מתי אתה מוסר עמו של אלהינו להריגה!

אמר ליה רבי ישמעאל ברבי יוסי: מה אעביד, מה עלי לעשות?! שהרי הרמנא דמלכא, ציווי המלך, הוא.

אמר ליה אליהו: אבוך ערק, אביך ברח לאסיא. את ערוק אתה ברח ללודקיא. כדי שלא תצטרך למלאות את מצות המלך.

כי הוה מקלעי, כשהיו נפגשים, רבי ישמעאל ברבי יוסי ורבי אלעזר ברבי שמעון בהדי הדדי, ביחד, ועמדו פנים אל פנים, הוה עייל בקרא דתורי ביניהו, היה יכול לעבור שור ביניהם, תחת כריסם, ולא הוה נגעה בהו. והשור לא היה נוגע בהם, מרוב שהיה כריסם כל כך גדול.

אמרה להו החיא מטרוניתא שרה נכרית: בניכם אינם שלכם! שאינכם יכולים להזדווג עם נשותיכם.

אמררו לה: שלהן, כריסן של נשותינו, גדול משלנו. (16) [פירוש אחר: תאונה של אשה

אותו לבית העשוי משיש, וקרעו לכריסיה פתחו לו את הבטן. (14)

הוה מפקו מיניה דיקולי דיקולי דתרבא, הוציאו לו מהבטן סלים מלאים שומן, לפי שהיה בעל בשר מאוד, ומותבי בשמשא, הניחו אותם בשמש, בתמוז ואב, כדי לנסות אם יסריח וירום תולעים. ולא מוסרחי!

ומקשינן: כל תרבא נמי לא פריח! הרי כל שומן בדרך כלל לא מסריח אלא אם כן הוא ביחד עם בשר?

ומשנינן: כל תרבא אמנם לא פריח, אך שורייקי סומקי, הגוונים האדומים שבו שהם מין בשר, מוסריח. הכא, אצל רבי אלעזר ברבי שמעון, אף על גב דאיכא שורייקי סומקי לא מוסריח.

קרי אנפשיה קרא רבי אלעזר ברבי שמעון על עצמו את הפסוק בתהלים [טז ט] "אף בשרי ישכון לבטח!" (15)

ואף רבי ישמעאל ברבי יוסי מטא כי האי מעשה לידיה, הגיע מעשה כזה לידו, שמינה אותו המלך לתפוס גנבים ושודדים.

שגופו יתקב ויכלה מהר כדי שיקל דינו אבל צדיק גמור לא די שנפשו קיימת לנצח ומתענגת על רוב טוב בגן עדן אלא שגם גופו בקברו ישכון לבטח בנחת ובעונג כמו שאמרו חז"ל שאם מזכירים הלכה בשמו שפתיו דובכות בקבר, ובירושלמי נאמר שהוא מתענג מזה כאילו שותה יין קונדיטין. לכן שמח רבי אלעזר ברבי שמעון שהובטח לו שגם גופו יזכה להתקיים בקברו. עייני יצחק.

16. ואם כן, אף עם אדם אחר אינן יכולות

לא בטלו דין ארבע מיתות בית דין. תוס' בסוטה [ח ב] ד"ה מי.

14. לכאורה הרי אסור לאדם לחבול בעצמו. וצריך לומר שלצורך גדול מותר, וכאן היה זה לצורך כדי להניח דאגתו. "הערות".

15. כתוב בזהר הקדוש שאחר שהגוף נרקב וכלה בקבר אז כבר הוקל דין הנפש שעיקר חומר העונש והדין הוא רק בשעה שהגוף בקיומו. וכל זה באדם חוטא שטוב לו יותר

גדול מזו של איש].

אמרה להם המטרוניא: אם כן, שכריסן גדול משלכם, כל שכן שאינכם יכולים להזדווג? [לפי הפירוש השני היא שאלה: אם כריסן של הנשים היתה כל כך גדולה, כל שכן שבניכם אינם שלכם, כי מתוך שאינכם יכולים להזדווג, הן נבעלות לאנשים אחרים].

איכא דאמרי: הכי אמרו לה, השיבו לה על פי הנאמר בספר שופטים [ח כא]: "כי כאיש גבורתו", שכגודל הכרס כך גודל אבר התשמיש שלו.

איכא דאמרי: הכי אמרו לה: אהבה דוחקת את הבשר.

והוינן בה: ולמה להו לאהדורי לה? מדוע הם ענו לה כלל, והא כתיב במשלי [כו ד] "אל תען כסיל כאלתו"?

ומשנינן: כדי שלא להוציא לעז על בניהם, שהם אינם שלהם.

אמר רבי יוחנן: איבריה, אבר התשמיש דרבי ישמעאל ברבי יוסי, גודלו כחמת בת תשע קבין.

אמר רב פפא: איבריה דרבי יוחנן כחמת בת חמשת קבין.

ואמרי לה, יש אומרים: בת שלשת קבין.

דרב פפא גופיה, איברו של רב פפא עצמו, כי דקורי דהרפונאי, גדול כמו עלים שעושים בהרפניא. (17)

אמר רבי יוחנן: אנא, אישתיריו משפירי דירושלים, אני נשארתי מהאנשים היפים שהיו בירושלים בבנינה. (18)

האי מאן דבעי מיחזי שופריה דרבי יוחנן, הרוצה לדעת כיצד היה נראה קירון עור פניו של רבי יוחנן, נייתי כסא דכספא מבי סלקי, יקח כוס מכסף מיד כשהוא יוצא מבית האומן, כשהוא עדיין צהוב ממראה להב האש, ונמלייה פריצדיא דרומנא סומקא. וימלאנו גרעיני רמון אדומים. ונחדר ליה כלילא דוורדא סומקא לפומיה, יעשה שפה על פי הכוס סביב, מוורד אדום, ונותביה בין שמשא לטולא, וישים את הכוס בין השמש לצל.

ההוא זחרורי, מראה הזוהר הנשקף מהכוס על פני הארץ, הוא רק מעין שופריה דרבי

ברוחם ולא פחדו מהיצר.

והריטב"א מפרש ש"איבריה" היינו מקום הקיבורת של הזרוע או הירך [הבשר התפוח] ששם בודקים את האדם אם הוא שמן ועב. ובתוס' רבינו פרץ כתב שיש מפרשים ש"איבריה" היינו שיעור מאכלו.

18. רבי יוחנן היה ברכה שנים לאחר החורבן. וכוונתו שהוא נשאר מאותם משפחות היפות שהיו בירושלים בבנינה.

להזדווג לפי טענתך, ועל כרחך, משום ש"כי כאיש גבורתו", או משום שאהבה דוחקת את הבשר. מהר"ל.

17. כתבו התוס' שדברים אלו נכתבו כדי שלא להוציא לעז על בני אדם שהם כך. תוס' ד"ה אמר.

ומהרש"ל כתב שהכוונה על גודל התאווה ועל דרך "כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו". ובאה הגמרא לומר שאף על פי כן משלו

יוחנן, ועדיין לא כל יופיו.

ומקשינן: איני! והלא רבי יוחנן כלל לא היה אדם יפה?

והאמר מר: שופריה דרב כהנא, מעין שופריה דרבי אבהו.

שופריה דרבי אבהו, מעין שופריה דיעקב אבינו.

שופריה דיעקב אבינו, מעין שופריה דאדם הראשון.

ואילו רבי יוחנן לא קא חשיב ליה, רבי יוחנן לא נמנה כלל ביניהם. ומשמע שלא היה יפה.

ומשנינן: שאני רבי יוחנן, דהדרת פנים לא הויא ליה. לא היה לו זקן. ולכן לא נמנה ביניהם. אבל לעולם הוא היה אדם יפה.

רבי יוחנן, הוה אזיל ויתייב אשערי טבילה. היה רגיל לשבת בשער בית הטבילה של הנשים.

אמר: כי סלקן כשיעלו בנות ישראל מטבילת מצוה, לפגעו בי, יפגשו אותי, ויסתכלו ביופיי, כי היכי דלהו להו, כדי

שיולידו בני שפירי כוותי, בנים יפים כמותי, (19) גמירי אורייתא כוותי, בנים לומדי תורה כמותי. (20)

אמרו ליה רבנן: לא מפתפי מר מעינא בישא? וכי אינך חושש מעין הרע? (21)

אמר להו: אנא מזרעא דיוסף קאתינא, אני מזרעו של יוסף, דלא שלטא ביה עינא בישא שלא שולטת בהם עין הרע.

דכתיב בברכת יעקב אבינו בספר בראשית [מט כב] "בן פורת יוסף, בן פורת עלי עין".

ואמר רבי אבהו: אל תקרי "עלי עין" אלא "עולי עין", שהם עולים למעלה מהעין, שהעין למטה, והם למעלה, והיא אינה יכולה לשלוט בהם.

רבי יוסי בר חנינא אמר: מהכא, מכאן אנו למדים שזרעו של יוסף לא שולטת בהם עין הרע, ממה שנאמר בברכת יעקב אבינו לאפרים ומנשה [שם מח טז] "וידגו לרוב בקרב הארץ", ודרשינן: מה דגים שבים, מים מכסים אותם ואין העין שולטת בהן, אף זרעו של יוסף, אין העין שולטת בהן.

יומא חד, הוה קא סחי רבי יוחנן בירדנא. יום אחד היה רבי יוחנן רוחץ בנהר הירדן.

ישראל להוליד בנים זכרים יפים וחכמים יזכה שיהיו לו בנים זכרים של קיימא אחר שמתו לו עשרה בנים כמבואר במסכת ברכות [ה ב]. גם כדי שיהיו הנולדים נחשבים בניו. בן יהודע.

21. מה שלא אמרו לו למה אינו מפחד מהיצר הרע לפי שגבות עיניו היו ארוכות ומכסות על עיניו כמבואר במסכת בבא קמא [קז א] עץ יוסף.

והגמרא מביאה זאת אגב מה שנאמר קודם שרבי יוחנן היה משונה מכולם בדבר אחד, לכן הזכירה גם שהיה משונה ביופיו. תוס' ד"ה אמר.

19. ביאורו כענין המקלות של יעקב אבינו. לפי שהטבע מוליד לפי הציור בדמיונם בעת ההריון. ורבי יוחנן לשיטתו במסכת נדה [לא ב] שאין אשה מתעברת אלא סמוך לטבילתה. מהרש"א.

20. עשה כן כדי שבזכות זה שהוא גורם לבנות

נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש בבית המדרש בנוגע לדין בהלכות קבלת טומאה של כלים, וכך נחלקו:

הפיות, החרב, והסכין, והפגיון, סכין בעלת שני פיות, והרומח, ומגל יד שפיו חלק והוא עשוי לשבר עצמות ולחתוך עצים, ומגל קציר, שקוצרים בו תבואה ופיו מלא פגימות כמסור — מאימתי מקבלין טומאה?

משעת גמר מלאכתן.

ומאימתי הוא גמר מלאכתן?

רבי יוחנן אמר: משיצרפם בכבשן, משעה שהכניס אותם לכבשן כדי לחזקם.

ריש לקיש אמר: משיצחצחן במים.

אמר ליה רבי יוחנן לריש לקיש: לסטאה — בלסטיותיה ידע. משום שהיית לסטים, לכן אתה בקי באותם כלים המשמשים לליסטיות.

אמר ליה ריש לקיש: ומאי אהנת לי? מה הועלת לי בכך שהחזרת אותי בתשובה? הרי התב, "רבי" קרו לי, גם כשהייתי לסטים הייתי ראש להם, הבא, רבי קרו לי. כלומר, אינני חשוב עתה יותר מאז.⁽²⁴⁾

חזייה ריש לקיש, ראה אותו ריש לקיש, בזמן שהוא עוד היה לסטים, מעברו השני של הנהר, ושוור לירדנא אבתריה, דילג ריש לקיש את כל רוחב הנהר לעברו של רבי יוחנן.

אמר ליה רבי יוחנן: חילך לאורייתא! כחך הרב, יפה הוא לסבול עול תורה.

אמר ליה ריש לקיש: שופרך לנשי! יופיך ראוי לנשים.

אמר ליה רבי יוחנן: אי הדרת בכך, אם תחזור בתשובה,⁽²²⁾ יהיבנא לך אחותי דשפירא מינאי. אתן לך את אחותי, שהיא יותר יפה ממני, לאשה.⁽²³⁾

קביל עליה קיבל ריש לקיש על עצמו לחזור בתשובה.

בעי למיהדרר לאתויי מאניה, רצה ריש לקיש לדלג בחזרה את הנהר כדי לקחת משם את בגדיו, ולא מצי! לא הצליח לחזור בקפיצה. כי מיד שקיבל עליו עול תורה, תשש כחו.

הדר אקרייה ואתנייה, לימד אותו רבי יוחנן מקרא ומשנה, ושווייה גברא רבא, עד שהיה לאדם גדול.

יומא חד, הוו מפלגי בי מדרשא, יום אחד

22. מכאן הוכיחו תוס' שריש לקיש היה מתחילה גדול בתורה אלא שפרק עול תורה ונעשה עם הארץ ועסק בלסטיות, שהרי אמר לו "אי הדרת בכך" משמע שתחזור להיות כבתחילה.

וגם ממה שאמר לו ריש לקיש "התם רבי קרו לי" משמע כפשוטו שבעבר למדתי תורה אלא ששכחתי. תוס' ד"ה אי.

[ראה הערה 22]

24. כתב מהרש"ל: ריש לקיש אמר לו שאין לך

23. ובסוף באמת נשאה כמבואר לקמן שבאה

אמר ליה רבי יוחנן: אהנאי לך, הועלתי לך בכך דאקריבניך שקירבתי אותך תחת כנפי השכינה.

חלש דעתיה דרבי יוחנן. חלשה דעתו של רבי יוחנן על דבריו של ריש לקיש כלפיו.

חלש ריש לקיש. ריש לקיש חלה בגלל הקפידא של רבי יוחנן עליו.

אתאי אחתיה, קא בכיא. הגיעה אחותו של רבי יוחנן, שהיתה אשתו של ריש לקיש, ובכתה לפני אחיה שיתפלל על בעלה שיבריא מחוליו.

אמרה ליה: עשה בשביל בני!

אמר לה: [ירמיה מט יא] "עזבה יתומיך אני אחיה". כלומר אני אדאג לכל מחסורם.

אמרה ליה: עשה בשביל אלמנותי!

אמר לה: המשך הפסוק הוא "ואלמנותיך עלי תבטחו". שגם לך אני אדאג.

נח נפשיה דרבי שמעון בן לקיש ריש לקיש. נפטר מהקפידא של רבי יוחנן.

והוה קא מצטער רבי יוחנן בתריה טובא, רבי יוחנן התחרט על שגרם למותו של ריש לקיש, כי לא מצא תלמיד חשוב כמותו.

אמרו רבנן: מאן ליזיל ליתביה לדעתיה, מי ילך ליישב את דעתו של רבי יוחנן?

ניזיל ילך רבי אלעזר בן פדת, דמחדדין שמעתתיה, שהוא חריף.

רשות להכלימני ולהזכיר את היותי לסטים שהרי אסור לומר לבעל תשובה "זכור מעשיך הראשונים". אלא ודאי התכוונת לומר לי שבעבר הייתי פחות ערך ועתה נעשיתי רב וחשוב – "מאי אהנית לי" שהרי גם בעבר הייתי ראש וחשוב אצל הלסטים. ורבי יוחנן השיב לו שהועלתי לך שקרבתי אותך תחת כנפי השכינה. או שהשיב לו שרשות בידו להכלימו ולקנטרו שהרי רבו הוא שהכניסו תחת כנפי השכינה.

והמהרש"א מבאר שרבי יוחנן אמר לריש לקיש שעל ידי שהיית לסטים ראית שהצחצוח של החרב הוא גמר מלאכתו כי החרב נועד להפחיד את הנגזלים שלא יעמדו נגד הלסטים, וצחצוח החרב הוא דבר המבהיל ומפחיד. והשיב לו ריש לקיש שמאי אהנית לי בזה שאתה מודה לי על דברי משום שאני יודע בענין זה יותר ממך בגלל שהייתי לסטים. ואין בדבר כן אלא שכבר התם קרו לו רבי, וכמו שפירשו התוס' שמתחילה למד ריש לקיש תורה, ונזכרתי

עתה שאז קודם שנעשיתי לסטים גם כן למדתי כך שצחצוח החרב הוא גמר מלאכתו. ורבי יוחנן הבין דברי ריש לקיש כפשוטן ולכן חרה לו עליו וענשו. מהרש"א.

גם בעץ יוסף מבאר כעין זה שרבי יוחנן לא נתכוין לקנטר את ריש לקיש ולזכור לו את מעשיו הראשונים אלא אמר לבני הישיבה שבזה צודק ריש לקיש כי הוא בקי בזה יותר ממני. וריש לקיש היה סבור שרבי יוחנן מתכוין לקנטרו שלפי שהיה לסטים לכן הוא בקי באותן כלי אומנות של לסטים. ולכן אמר לרבי יוחנן מאי אהנית לי מלשון הונאה כלומר מדוע את אומר לי אונאת דברים שהרי התם רבי קרו לי הכא רבי קרו לי שגם שם היה לי כבוד כמו עכשיו ומה שחזרתי לא משום כבוד אלא לשם שמים ואם כן אסור לומר לי זכור מעשיך הראשונים. ורבי יוחנן הבין דבריו שאומר מה טובה והנאה עשית לי. לכן אמר לו שההנתי לך שקירבתי אותך תחת כנפי השכינה.

אזל, יתיב קמיה. הלך רבי אלעזר בן פדת וישב לפני רבי יוחנן.

כל מילתא דהוה אמר רבי יוחנן, על כל דבר חידוש שאמר רבי יוחנן, אמר ליה, תניא דמסייעא לך! היה רבי אלעזר בן פדת מביא לו ראייה על כך מבריייתא.

אמר רבי יוחנן לרבי אלעזר בן פדת: את — כבר לקישא? וכי אתה יכול למלאות את מקומו של ריש לקיש?!

בר לקישא, ריש לקיש, כי הוה אמינא מילתא, על כל חידוש שאמרתי, הוה מקשי לי היה מקשה עלי עשרין וארבע קושיותא קושיות, ומפריקנא ליה, והייתי מתרץ לו עשרין וארבעה פרוקי, תירוצים, (25) וממילא רווחא שמעתא, ומתוך כך היו הדברים מתבררים.

ואת אמרת "תניא דמסייע לך". ואילו אתה מביא לי ראיות מבריייתות.

אטו לא ידענא דשפיר קאמינא, וכי אינני יודע כי מה שאמרתי, הוא נכון?

הוה קא אזיל וקרע מאניה, קרע רבי יוחנן את בגדיו, (26) וקא בכי, ואמר, והיה בוכה ואומר: היכא את בר לקיש, היכא את בר

לקישא? היכו אתה ריש לקיש, היכן אתה ריש לקיש?!

והוה קא צווח כך היה צווח עד דשף דעתיה [מיניה], עד שנטרפה דעתו. (27)

בעי רבנן רחמי עליה, התפללו החכמים עליו שימות, ונח נפשיה ונפטר רבי יוחנן.

ועתה הגמרא חוזרת לסיפור של רבי אלעזר ב-ת 9 ברבי שמעון, שאמר על עצמו "שישו בני מעי, שישו. ומה ספיקות שלכם כך, ודאית שלכם על אחת כמה וכמה".

ואפילו הכי, לא סמך רבי אלעזר ברבי שמעון אדעתיה. הוא לא סמך על עצמו, אלא היה דואג שמא בטעות הסגיר למלכות אדם שהוא צדיק, והיה מבקש רחמים ומחילה על כך.

קביל עליה יסורי. הוא קיבל על עצמו יסורים כדי לכפר על עונו.

באורתא הוה מייכי ליה שיתין נמטי, בערב היו מציעים תחתיו במטתו ששים סדינים נקיים. לצפרא נגדי מתותיה שיתין משיכלי דמא וכיבא. בבקר היו מוציאים מתחתיו ששים עריבות מלאות דם שנעשה לבן, מהשחין שבא עליו. (28)

25. ענין העשרים וארבעה קושיות ועשרים וארבעה תירוצים הוא שביחד הם מ"ח, ועם עצם הענין הנידון הוא מ"ט. וכמו שאמרו מ"ט פנים לתורה. וכמו שנאמר "וכמ"ט — מונים תחפשנה", מהרש"א.

26. משום שעתה נוכח שמתוך קושיותיו של ריש לקיש נתבררו הענינים והרי זה כאילו למד ממנו וחייב לקרוע עליו. מהרש"א.

27. בבבא קמא [ק"ז ב] מובא מעשה דומה לזה שרבי יוחנן הקפיד על רב כהנא ונפטר מזה והחיהו רבי יוחנן. ומה שלא עשה כן לריש לקיש צריך לומר ששם היה זה מיד אחר שמת רב כהנא וכאן עבר זמן עד שרבי יוחנן התחרט ואז לא היה כח בידו להחיותו. או שמרוב צער של רבי יוחנן על ריש לקיש לא היה יכול לכויין ולהתאמץ בתפילה כדי להחיותו. מעיני החכמה.

28. כן דרך התלמוד לנקוט בכל מקום מספר